

Μεταβαίνοντες ἤδη εἰς τὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα, ἅπερ ἀνήγειρε καὶ δι' ὧν ἐκαλλώπισεν ἡ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἐδημιούργησε τὴν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μικρὰν καὶ ἄκομψον πόλιν τοῦ Μονάχου, περιοριζόμεθα εἰς ἀπλὴν τῶν κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν ἀπαριθμήσιν, ἀφίνοντες εἰς τὸν ἀναγνώστην εἴτε ἐπὶ τόπου νὰ ἴδῃ καὶ θαυμάσῃ τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα τῆς τέχνης εἴτε ἐκ τῆς ἐκτενεστέρας ἱστορίας τῆς καλλιτεχνίας νὰ ζητήσῃ ἀκριβεῖς καὶ λεπτομερεῖς αὐτῶν περιγραφάς.

Τὸ πρῶτον ἔργον καὶ συγχρόνως τὸ πολυτιμότερον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου συλλεγέντα καλλιτεχνικὰ ἔργα τῆς πλαστικῆς εἶνε ἡ *Γλυπτοθήκη*, τῆς ὁποίας τὴν οἰκοδομὴν ἀπεφάσισε κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ διαμονήν.

Αὕτη περιέχει μίαν τῶν λαμπροτάτων καὶ πολυτιμωτάτων τοῦ κόσμου συλλογῶν ἀρχαιοτήτων. Ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Κλέντζε ἐν ἰωνικῷ ῥυθμῷ οἰκοδομηθέντος κλασσικοῦ τούτου ἔργου ἐτέθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λουδοβίκου, πρίγκιπος ἔτι ὄντος, τὸ 1816, ἀπεπερατώθη δὲ τὸ 1830. Ἀπέναντι τοῦ θαυμασίου τούτου ἀρχιτεκτονικοῦ ἀριστοτεχνήματος ὑψοῦται ἡ ὑπὸ τοῦ Ζεϊβλανδ τὸ 1838—1848 ἐκ κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ οἰκοδομηθεῖσα *καλλιτεχνικὴ καὶ βιομηχανικὴ ἔκθεσις*. Τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἔργων ἀνοιγομένην *πλατεῖαν τοῦ βασιλέως* (Königsplatz) κλείει πρὸς δυσμὰς μεγαλοπρεπῆς πύλη, τὰ *προπύλαια*. Τὸ ἀριστούργημα τοῦτο ἠκοδομήθη ὑπὸ τοῦ Κλέντζε ἐκ μαρμάρου μετὰ τὴν προκαίτησιν τοῦ βασιλέως κατ' ἀπομίμησιν τῶν προπυλαίων τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Τὰ ἐν τοῖς ἀετώμασι καὶ τοῖς πλαγίαις πύργοις ἀνάγλυφα παριστώσι τὰ σπουδαιότερα ἐπεισόδια τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ διερχόμενος τὴν *πλατεῖαν τοῦ βασιλέως* ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ αὐτῆς μέρους ἐν εὐδίᾳ θερινῇ ἡμέρᾳ ὑπὸ τὸν ἀνέφελον κυανοῦν οὐρανὸν λησμονεῖ τὸ Μόναχον καὶ νομίζει ὅτι εὕρεσκειται ἐν Ἀθήναις ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους. Συντομίαις χάριν ἀνεφέραμεν μόνον τὰ ὀνόματα τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων ἐκείνων τῆς τέχνης, περὶ ὧν ἡδύνατο νὰ γραφῶσι, καὶ ἐγράφησαν ἤδη ὀλόκληρα βιβλία. Τοιαῦτα εἶνε τὸ Ὠδεῖον, ἡ Πινακοθήκη, τὸ Βασιλικὸν Παλάτιον, ἡ ἐκκλησίαι τῶν Ἀγ. Πάντων, ἡ Γοτθικὴ ἐκκλησίαι τῆς Παναγίας *Marienhilf*, ἡ ἐκκλησίαι τοῦ ἁγ. Λουδοβίκου, ἡ Βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Βονιφατίου, αἱ Στοαί, τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Βιβλιοθήκη, ὁ Ὁβελίσκος εἰς μνήμην τῶν ἐν πολέμῳ τοῦ 1813 πεσόντων Βαυαρῶν, ἡ Βυγγάλα, ναὸς μαρμάρινος κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Παρθενῶνος, ἀφιερωμένος εἰς τὰς Γερμανικὰς Δόξας, καὶ ἄλλα πολλὰ μνημεῖα, διεγείροντα τὸν γενικὸν θαυμασμόν. Τῇ 29 Φεβρουαρίου 1848 ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος ἐν Νικαίᾳ, ἀλλ' ἡ μνήμη αὐτοῦ ἐζήσε καὶ θὰ ζῇ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ὑπολογίζουσιν ὅτι ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος ἐθυσίαζεν ὑπὲρ τὰ 30 ἑκατομμύρια μάρκων ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας πρὸς καλλωπισμὸν τοῦ Μονάχου. Ἄνυπολόγιστος ὅμως εἶνε ἡ ὠφέλεια, ἣν παρέσχεν εἰς ὅλην ἐν γενεῇ

τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τῆς προαγωγῆς τῶν τεχνῶν, διὰ τῶν ὑψηλῶν καὶ γενναίων αὐτοῦ φρονημάτων, διὰ τῆς ἀπείρου αὐτοῦ φιλανθρωπίας. Ἐφ' ὅσον δυνάμεθα νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας ὀλίγους ἡγεμόνας θὰ εὐρωμεν ἴσους τῷ Λουδοβίκῳ κατὰ τὸν πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν ἔρωτα, καὶ μόνον ἓνα ἀνώτερον του τὸ Περικλέα.

Τὸ ὄνομα Λουδοβίκου τοῦ πρώτου ἔμεινε καὶ παρ' ἡμῖν προσφιλέστατον, καὶ βαθέως ἐν τῇ ἑλληνικῇ καρδίᾳ ἐρριζωμένα αἰσθήματα τοῦ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν μέγα ἄνδρα καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν θερμότερον φιλέλληνα καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ δοθείσῃ εὐκαιρίᾳ ἐπροθυμοποιήθη ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ διατρανώσῃ ὡς καὶ κατὰ τὰς τελεσθεισὰς τὸ παρελθὸν θέρος ἐν Μονάχῳ πανυγηρικὰς ἐορτὰς ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ φιλέλληνος βασιλέως, καὶ νῦν τὸ Δημοτικὸν συμβούλιον Ἀθηναίων διὰ τῆς ἀποφάσεώς του, ὅπως καὶ ἡ πόλις Ἀθηναίων συμμετάσχῃ τῆς προσεχῶς ἐν Μονάχῳ τελουμένης ἐορτῆς ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, ἐγένετο ὀρθότατος διερμηνεὺς τοῦ κοινῶν τῶν Ἑλλήνων αἰσθήματος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ "ΤΟΥ ΜΟΡΕΩΣ" ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΕΙΣΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ "ΜΟΡΕΑΣ"

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ Τῷ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚῷ ΣΥΛΛΟΓῷ 'ΠΑΡΝΑΣΣῶ'

ΠΑΡ'

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΕΤΡΙΔΟΥ,
ΗΠΕΙΡΩΤΟΥ, ΣΧΟΛΑΡΧΟΥ

(Συνέχεια προηγ. φυλλαδίου).

ΜΕΡΟΣ Β'.

§ α'. Ἀλλὰ καιρὸς ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν ἰδίᾳ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης : πόθεν προῆλθε;

Αὐτὸς ὁ τύπος (forma) τοῦ ὀνόματος «Μορία» δύναται ἐρωτώμενος, οὕτως εἰπεῖν, νὰ παράσῃ σαφεστάτην περὶ ἑαυτοῦ ἀπάντησιν, ὡς νομίζω, καὶ οὐδεμιᾶς παρανοήσεως ἢ ἀμφισβητήσεως ἐπιδεκτικὴν διότι τὸ ὄνομα «Μορία» ὄξυτονούμενον, ὡς ὁ λαὸς συνήθως προφέρει αὐτό, ὑποδείκνυσι, καθὸ περιεκτικόν, τόπον περιέχοντα πληθὺν μοριῶν = ἱερῶν ἐλαιῶν, ὧν ἕνεκα καὶ αὐτὸς ὁ Ὀλύμπιος Ζεὺς τῆς Ἡλείας, διὰ τὸ ἱερόν ἐξ ἐλαιῶν = μοριῶν ἐν τῇ Ἄλτει δάσος, ἐπεκλήθη «Μοριος», ἅπερ λίαν σημαντικόν, κατὰ τὴν ἐξῆς μαρτυρίαν τοῦ Σοφοκλέους:

«Οὐδ' ἐν τῇ μεγάλῃ Δωρίδι νάσω Πέλοπος πάποτε βλαστόν
«φύτευμ' ἀχείρητον, αὐτόποιον,
«ἐγγέων φόδημα δαΐων,
«Ὁ τᾶδε θάλλει μέγιστα χόρα

«γλαυκάς παιδοτρόφου φύλλον έλαιας.
«Τὸ μὲν τις οὐθ' άδός, οὔτε γήρα
σημαίνων, αλιώσει χειρὶ πέρας· ὁ γάρ αἰὼν ὄρων
«κύκλος λεύσει νιν Μορίου Διός
«χ' ἄ γλαυκῶπις Ἄθανα» (1).

§ β'. Ἐκ τοῦ σπουδαιότητος τούτου διὰ τὰς ἡμετέρας
ἐρεῖνας χωρίου τοῦ τὸ Ζενίθ τῆς δραματικῆς ποιήσεως κα-
ταλαβόντος ἀθανάτου ποιητοῦ κατάδηλον γίνεται ὅτι ἐν τῇ
ιερά Ἄλτει τῆς Πισάτιδος, ἐν ἣ ὑπῆρχεν, ὡς γνωστόν, τὸ
περίπυστον ἱερόν τοῦ Ὀλυμπίου Διός, παρ' ᾧ ἐτελοῦντο οἱ
Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, — ἦν πληθὺς ἱερῶν ἐλαιῶν, ἥτοι ἀφι-
ερωμένων τῷ ἱερῷ, δάσος μέγα καὶ συνηρηφές ἀποτελουσῶν,
ὑφ' οὗ τὰς σιας διασκεδαννυμένων τῶν εἰς τοὺς ἀγῶνας ἀπαν-
ταχόθεν γῆς Ἑλληνικῆς προσηρχομένων, οὐδεὶς οὔτε ἐφηβος,
οὔτε γέρον, ἠδύνατο χειρὶ νὰ θίξη ἢ βλάψῃ τὰ ἱερὰ φυτὰ,
ἅπερ οἱ Ἱερεῖς ἐφρόντισαν νὰ περιβάλλωσι δι' ἱεροῦ ὀνόμα-
τος ἰδιαιτέρου, «μορίας» ταῦτα ἀποκαλοῦντες ἐν τῇ γλώσῃ
αὐτῶν τῇ καλῶς ἀσφαλιζούσῃ τὰ συμφέροντα ἑαυτῶν διὰ
τοιούτων ὄρων σκοτεινῶν τὴν ἔννοιαν, καὶ τῆς παραγωγῆς καὶ
ἀρχικῆς αὐτῶν ρίζης οὐδένα μῖτον ἀνευρέσεως παρεχόντων,
τόσφ μᾶλλον, ὅσφ ὁ ἱερός οὗτος ὄρος καὶ εἰς τὰς Σημητικὰς
γλώσσας ἀπαντᾷ. (2) Ἄλλὰ τὰ περὶ τούτου παραλείπομεν,
ὡς ἐκτὸς τοῦ προκειμένου. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἕνεκα τῆς
προστασίας τοῦ Διός, ὑφ' ἣν διετέλουν τὰ ἱερὰ ταῦτα φυτὰ,
ἐπεκλήθη «Μόριος» ὁ Ζεὺς, πολὺ δὲ πιθανόν ὅτι καὶ τὸ δά-
σος «Μορία» ἐπεκαλεῖτο διὰ τὴν πληθὺν τῶν «μοριῶν». (3)
Τὸ δάσος τοῦτο τῶν ἱερῶν ἐλαιῶν διατηρεῖτο καὶ κατὰ τὸν
μεσαιῶνα, καθ' ὃν Βυζαντινὸς ναὸς ἀνηγέρθη ἐν τῷ τεμένει
τῆς Ἄλτειως περικαλλέστατος, οὗτινος ἐσχάτως ἀνεκαλύ-
φθησαν τὰ εἰρηπια ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, τῶν τὰς ἀνασκαφὰς
ἐκεῖσ' ἐπιχειρήσαντων, ὡς γνωστόν. Τὰ αὐτὰ συμφέροντα
τῶν χριστιανῶν ἱερῶν καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ ἢ συντήρη-
σις βεβαίως ἐπέβαλλον κατὰ φυσικὴν συνέπειαν καὶ τὴν πε-
ριποίησιν καὶ διατήρησιν τοῦ τῶν μοριῶν δάσους, ἥτοι τοῦ
ἱεροῦ ἐλαιῶνος, κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἔκφρασιν, ὡς ἀποδει-
κνύεται καὶ ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ἐπιγραφῶν, τῶν ἐκεῖσε ἀνευ-
ρεθεισῶν, παρ' αἷς γίνεται μνεῖα καὶ τῶν ἐλαιῶν καὶ τοῦ ἰδιαι-
τέρου ἐπιμελητοῦ αὐτῶν. Τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας τὸ πρῶτον

(1) Σοφοκλ. Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ. στίχ. 705 κέξ.

(2) Δελτ. Ἑστίας Ἀριθ. 277. 18 Ἀπριλ. 1882.—Ἀριστοφ. Νεφέλ.
στίχ. 1003. — Λεξικὸν Ἀνθίμου Γαζῆ ἐν λέξει «μορία». — Α. Ριονδὲ
περὶ ἐλαιας, μετάφρ. Φωστήρ. σελ. 196 κέξ. ἐκδ. Ἀθηνῶν.

(3) Καὶ ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχον «μορία» πολλαχού, περὶ ὧν ἐπιθε-
Λυσίαν τὸν ῥήτορα ἐν Ἀρσπαγικῶν περὶ τοῦ Σηκοῦ ἀπολογία, παρ'
ᾧ ἀπαντῶσι τὰ χωρία τάδε. «Οὐ θαυμαστόν δ' εἰ τότε τὰς μορίας
ἐξέκοπτον» κλπ. — «Ἐπίστασθε δὲ, ὦ Βουλῆ, ὅσοι μάλιστα τῶν τοι-
ούτων ἐπιμελεῖσθε, πολλὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δασέα ὄντα, ἰδίαίς
καὶ μορίαίς, ἐλαίαις, ὧν νῦν τὰ πολλὰ ἐκκέκοπται, καὶ ἡ γῆ
ψιλῆ γεγένηται» καὶ παρακατιῶν «ἐπίστασθε γάρ ἐν τῷ πεδίῳ πολ-
λὰς μορίας οὔσας», (ἐκδ. Λειψίας 1884). ἄλλὰ καὶ τὸν περίεξ τῶν μο-
ριῶν τόπον ἐκάλλον Σηκόν, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Λυσίου ἀποδεικνύεται.

ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Παλιγγενεσίᾳ» (1) καὶ ἐν τῷ «Παρ-
νασσῶ». (2) Ὡςπερ οὖν ἀπὸ τὸ Ἴον ἐγένετο τὸ περιεκτικόν
ὄνομα «Ἰωνία», ὡς ἀπὸ τὸ ῥόδον ῥοδωνία, καὶ ἄλλα τοιαῦτα
πολλά, οὕτω καὶ ἀπὸ τὸ «μορία», «Μορία», ἐγένετο—ἦτοι
τόπος περιέχων πολλὰς μορίας, καὶ ἐκ τούτου πάλιν τὸ κύ-
ριον ὄνομα «Μορία», ἐξ οὗ τὸ Μοριᾶτις καὶ Μοριότας—ἄδος
καὶ «Μοριοτάδα», κατὰ τοὺς Μεσαιωνικοὺς χρόνους οὕτω
καὶ ἐκ τῆς κρήνης «Πισῆς», ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἡ «Πῖσα»,
καὶ ἐκ ταύτης ἡ Πισᾶτις ἐν Ὀλυμπίᾳ, (3) ἐκ τῆς Κυδωνίας,
αἱ Κυδωνίαι ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. (4) κλπ. Ὅτι δὲ ἐξ ὀνο-
μάτων δένδρων καὶ ἐν γένει φυτῶν πολλὰ πόλεων ὀνόματα
προῆλθον παρὰ τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ νέοις Ἑλλήσιν, ὀλίγα
τινὰ παραδείγματα πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ἀρκούσιν, οἷον,
Καρδαμύλη ἐκ τῶν καρδάμων (5) Κυπαρισσία ἐκ τῶν κυπα-
ρίσσιων (6) Κύπρος, ἐκ κύπρου (7) Ἐλαιᾶτις ἐκ τῆς ἐλαιας,
Καστανιά, Πλάτανος, Κρανιά ἢ Κρανία, ἐκ τῆς καστα-
νείας, πλατάνου, κρανίας καὶ οὕτω καθεξῆς. (8)

§ γ'. Δῆλον ἄρα ὅτι ὀνομάσθη «Μορία» καὶ ἡ ἡμετέρα
πόλις ἀπὸ τὴν «μοριαν», τὴν ἱερὰν ἐλαίαν, ὅπερ ἔδει δεῖ-
ξαι. Ἄλλ' ἡ πόλις αὕτη ἕως πότε συνετηρεῖτο, καὶ πότε κα-
τεστράφη;

Ὅ μὲν ἀκάματος μεσαιωνοδίφης, κ. Σάθας, λέγει ὅτι συν-
ετηρεῖτο μέχρι τοῦ 17 αἰῶνος. Ἄλλὰ πῶς ὕστερον καὶ ὑπὸ
τίνος κατεστράφη, ὅπως ἀγνοεῖται.

Ἄλλ' ἤδη προβάλλεται τὸ ζήτημα: ἂν ἐξ αὐτῆς, συμπε-
ριλαμβανομένης εἰς τὴν Ἡλείαν, ὡς ἅπαντα τὸ πάλαι ἡ Τρι-
φυλία (9), ἐπωνομάσθη κατὰ πρῶτον ἡ Ἡλεία «Μορέας», ὡς
παραδέχεται ὁ κ. Σάθας (10), καὶ ἐκ τῆς Ἡλείας ὕστερον σύμ-
πασα ἡ Πελοπόννησος ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ταύτην.

§ δ'. Ἐξετάσωμεν κατὰ τὸ ἔνδον τὰ περὶ τούτου. Ὅτι ἐν
τῇ περιφερείᾳ, ἐν ἣ Ἡλεία, Τριφυλία, καὶ Μεσσηνία συμπε-
ριλαμβάνονται, ἀνεφάνη τὸ πρῶτον τὸ ὄνομα «Μορίαίς»
φαίνεται ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον πλέον, καὶ σχεδὸν ἐπι-
στημονικῆς συζητήσεως ἀνεπίδεκτον. Ἄλλὰ τὸ ἄξιον συζη-
τήσεως εἶνε τόδε: πῶς καὶ πότεν τὸ πρῶτον ἀπεδόθη τῇ Ἡ-
λείᾳ τὸ ἐπωνύμιον τοῦτο, καὶ ἂν ἀληθὲς ὑπάρχη;

(1) Παλιγγεν. Ἀριθ. 4755. ἔτ. 1880.

(2) Παρνασ. Τόμ. Δ'. Τεῦχ. ε'. σελ. 408.

(3) Ἐφημ. Φιλομαθ. Περίοδ. Β'. Ἀριθ. 21 σελ. 324 κέξ.

(4) Δόγ. Ἐρμῆς Βιέννης. ἔτ. 17. φύλ. 10. σελ. 568 κέξ.—Αἱ ἐπι-
γραφαὶ αὗται ἐχρησίμευσαν ἔτι, ὅπως ἀποκρούση τὴν γνώμην τῶν
Γερμανῶν ὁ κ. Κουμανούδης, ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἄλτει ὄκησάν ποτε οἱ
Σλαῦοι.

(5) Κοραῖ Ἄτακτα. Τόμ. Γ'. σελ. 7—12. ἔκδ. Παρισίων 1830.

(6) Ἐφημ. Φιλομαθ. περίοδ. Β'. Ἀριθ. 23. σελ. 361—368 περὶ
Κυπαρισσίας κλ. 4 Μαρτ. 1880.

(7) Ἱστορ. Ἑλλήν. Ἐθν. ὑπὸ Κ. Πιππρ. ἔκδ. Β'. Τόμος Δ'. Βιβλ.
Α'. σελ. 28—29 ἔκδ. Ἀθην. 1881.

(8) Εἰσαγωγή εἰς Πίνδαρον Κ. Ἀσωπίου, τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου
τοῦ Γένους.

(9) Ἐφημ. Φιλομαθ. ἔνθ' ἄνωτ.

(10) Monument. histor. hellen. prefac. pag. xxxv. Paris. 1880.

Σπουδαία διαφωνία αναφαίνεται παρὰ τοῖς Μεσαιωνοδί-
φαις περὶ τούτου, καθ' ὅσον οἱ μὲν διατείνονται ὅτι ἐκ τοῦ ὀ-
νόματος «μουριάς» (τοῦ φυτοῦ) προῆλθεν ἡ ὀνομασία ἐν Ἡ-
λιδι, οἱ δὲ ὅτι ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως «Μοραίας». Ἀλλὰ
τῶν μὲν πρώτων τὴν γνώμην διὰ μακρῶν ἀνυπόστατον ἀπέ-
δειξεν ὁ σοφὸς Καθηγητῆς κ. Κωνστ. Παπαρηγόπουλος ἐν
τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ (1). Τῶν δὲ δευτέρων, τούτεστι
τοῦ κ. Σάθα καὶ Ἄθαν. Πετρίδου, τοῦ ἡδὴ σχόντος τὴν τι-
μὴν νὰ ἡμιλῇ πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, τοῦ τιμη-
θέντος ὑπὸ τοσούτων προαγορευσάντων ἐπιστημόνων ἀνδρῶν
—ἐμπεδος οὐκέτι ἐπιστημονικῶς ἡ γνώμη ἀποκατέστη, καὶ
δι' ἄλλους μὲν πολλοὺς λόγους, περὶ ὧν ἡδὴ ἰκανῶς ἐξηγήθημεν
ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἐφεξῆς σπουδαιότατους, ὡς ἡμεῖς φρονοῦμεν
τούλάχιστον.

§ ε. Αῶ. Ἡ πόλις Μοραία, ὡς γράφει αὐτὴν ὁ κ. Σάθας,
ἢ Μοριάς κατὰ τὴν προφορὰν τὴν δημώδη, οὐχ εὑρίσκειτο ἐν
Ἡλιδι, ὡς ἀπεδείχθη τρανότατα πλέον ἐξ ὅσων ἐφθήμεν εἰ-
πόντες. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο ἐν Τριφυλίᾳ, μέρος τῆς Ἡλείας
τότε θεωρουμένη παρὰ τὴν Κυπαρισσίαν ὡς ἀπεδείχθη ἀ-
ναμφερῆστως ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς εἰς τὸ «Ἰλληρικὸ
» Μορζοτάδας».

Ἄλλ' ἀμέσως ἀναφαίνεται ὡς ἐκ βυθοῦ τινας ἀνερχομένη ἡ
μορφή τοῦ ἐξῆς ζητήματος, καὶ ὡς φάσμα ἐπισημαίνεται εἰς τὸ
πνεῦμα τοῦ ἐρευνητοῦ ἐπιτακτικῶς τὴν ἀπάντησιν ἐπιβάλλου-
σα : ! Ἄρα γε ἡ «Μοριάς» αὕτη τῆς Τριφυλίας ἐκείνητο
τοσαύτην πολιτικὴν βαρύτητα τότε καὶ τοσαύτην πολιτι-
κὴν ἰσχύν, ὅσης χρῆζει ἡ διάδοσις καὶ ἐπέκτασις τοῦ ὀνόμα-
τος αὐτῆς καθ' ἅπασαν τὴν χερσόνησον; Τί δυνάμεθα νὰ
εἴπωμεν πρὸς τούτο;

Βῶ. Ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς ἀληθές, ὅτι ἐκ τῆς Μοριάς ταύ-
της προῆλθεν ἡ πολυκροτος τελευταία ἐπωνυμία τῆς Πελο-
ποννήσου, δύο τινὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὡς εὐλογοφανῆ αἴ-
τια αὐτῆς.

α'. Ἡ ἐξ ὀλιγωρίας τῶν ξένων κυριάρχων τῆς χώρας, ὁ-
λως περὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων καὶ ὀρίων
αὐτῆς ἀδιαφορούντων.

β'. Ἡ ἐκ τῆς οἰκογενείας «τῶν Βουτζαράδων».

§ στ'. Καὶ ὅτι μὲν ἐξ ὀλιγωρίας τῶν ξένων κυριάρχων τῆς
χώρας φαίνεται πιθανόν, ὅτι προῆλθέ ποτε ἡ ἐπέκτασις τοῦ
ὀνόματος «Μοριάς», ἔχουμεν παράδειγμα παρ' Ἀμμιανῶ Μαρ-
κελλίνῳ, παρ' ᾧ φαίνεται ὅτι κατὰ τὸν Δ'. αἰῶνα τὸ ὄνομα
τῆς Ἀχαΐας ἐπεξετάθη καὶ μέχρι τῆς Ἀττικῆς (2) ὅπερ ἐστὶ
βεβαίως προῖον ὀλιγωρίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τόσῳ μᾶλ-

λεν περιέργου, ὅσα καὶ ἀξιοκατακρίτου. Ἡ Ἀττικὴ νὰ ἐπο-
νομασθῇ Ἀχαΐα ἢ νὰ συμπεριληφθῇ εἰς τὴν Ἀχαΐαν! οἷα
παράδοξα ἐναποκρύπτει ἡ Μεσαιωνικὴ Ἱστορία τοῦ ἡμετέρου
ἔθνους!! ὅποιαν ἀλλοίωσιν ὀνομάτων καὶ παραμόρφωσιν ἐπε-
φύλασσαν αὐτῇ ἡ Εἰμαρμένη!! Ἡ δὲ Μεσαιωνικὴ αὕτη ἐκ-
δοχὴ τοῦ πράγματος οὐ φαίνεται ἡμῖν ἀποκρουστέα, ἐὰν μά-
λιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ τελευταῖος κατὰ τῶν Φράγκων
ἀνδρείως ἀγωνισθεὶς, Δόξα Πατρῆς, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν
Βουτζαράδων, εἶλκε τὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς Μοριάτιδος ἢ
Μορζοτάδας», κατὰ τὴν χυδαιοτέραν ἐκφάνσιν τοῦ ὀνόμα-
τος. Καὶ ἐπειδὴ τὸ τελευταῖον τοῦτο προπύργιον τῆς ἑλλη-
νικῆς ἀνεξαρτησίας περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων μετὰ
ζωηρὸν ἀγῶνα τῶν Βουτζαράδων, ἀπέδωκεν τὸ ὄνομα τῆς
πατρίδος τούτων εἰς ἅπασαν τὴν χώραν, ἐν ἣ συμπεριελαμ-
βάνετο καὶ ἡ «Μοριάς» ἢ Μοραία κατὰ Σάθαν, ἐπονομα-
σθεῖσαν τότε Μορέαν, ἢ Μοριάν ἢ τὸ Πριγκηπάτον τοῦ Μω-
ρέως, ὡς ἔγραφον καὶ ἐπωνόμαζον αὐτὸ οἱ Φράγκοι. Οὕτω
καὶ ἐκ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης τῆς οἰκογενείας, τοσοῦτον ἡ-
ρωϊκῶς προμαχησάσης, ἐπεκράτησεν ἴσως καὶ παρὰ τοῖς νῦν
Ἑλλησι νὰ ἐπονομάζωσι συνήθως πάντα γενναῖον ἄνδρα «Βου-
τζαράν» ἀπανταχοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν. Καὶ οἱ Ῥω-
μαῖοι, ὡς γνωστὸν ὀνόμασαν ἄλλοτε σύμπασαν τὴν Πελοπόν-
νησον Ἀχαΐαν, ἐπειδὴ ταύτην καὶ μόνην εὑρον τὸ τελευταῖον
προπύργιον τῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀνεξαρτησίας, ὥστε
δὲν φαίνεται παράδοξος ἡ ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ Ἱστορικοῦ
φαινομένου, εἰ καὶ εἰς μεμακρυσμένας ἐποχὰς ἐν τῇ αὐτῇ χερ-
σονήσῳ περιοδικὰ γὰρ τὰ ἀνθρώπινα κατὰ τὸν φιλόσοφον ἰ-
στορικὸν τῆς Ἰταλίας, I. Βίκον, ἐκθέμενον τὰ περὶ τούτου πᾶν
δεξιῶς, ὡς γνωστὸν, ἐν τῷ λαμπρῷ αὐτοῦ συγγράμματι «Νέα
Ἐπιστήμη» (Scienza Nuova). Μνεῖαν τοῦ Δόξα—πατρῆ ἐ-
ποιήσατο καὶ ὁ σοφὸς Γάλλος Buchon, ὡς φρουράρχου τοῦ
Ἀρακλόβου εἰς Σκορτά, καὶ ἀνδρείου πολεμιστοῦ. Τὸ δὲ φρού-
ριον τοῦτο ἦν ἐπὶ βράχου ἀπροσπελάστου καὶ ἐκράτει τοῦ στε-
νοῦ, δι' οὗ ὁ ἐχθρὸς ἠδύνατο νὰ εἰσελάσῃ εἰς Σκορτά καὶ ἀ-
κολούθως εἰς Ἀρκαδίαν (1).

Ο ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΥΧΩΝ

Ἔσοι θέλετε ἀνοίξει τὴν σελίδα ταύτην, θὰ μὲ ἀναγνώ-
σητε, ἐλπίζω, ἀσμένως καὶ μετὰ ποθοῦ. Εἶνε πολὺ πιθανόν,
ὅτι θὰ σὰς ἐλύσῃ ὁ περιεργὸς καὶ γαργαλιστικὸς τίτλος. Ὁ-
πως ὅλοι γνωρίζετε, πονεῖ καὶ πάσχει συνήθως ἡ ἀνθρωπότης
καὶ δὲν ὑπάρχει, πιστεύω, ὑπαρξίς, τόσον τελείως εὐδαίμων,

(1) Recherch. historiq. et. et par Buchon. tom. 1. pag. 43. σημ.
α'. Paris. 1845.

(1) Ἱστορ. Ἑλλήν. Ἔθν. ὑπὸ Κ. Παπαρηγ. τόμ. ε. σελ. 79—83,
ἔνθα εἰς πλάτος τὰ περὶ τούτου εἰσὶν ἐκτεθειμένα, καὶ δὴ τὰ τοῦ Falme-
rayer καὶ τοῦ πολλοῦ Horf, ἐπισταμένως ἐξετάζονται ὑπὸ τοῦ σοφοῦ
ἀνδρός.

(2) Φερδινάνδου Γρηγοροβίου, Ἀθηναίς, Ἱστορικ. Διήγημα μετὰφρ.
τοῦ καθηγητοῦ, κ. Σπ. Λάμπρου. Ἔστ. Ἀθην. ἀριθ. 311. σελ. 278. 2.
Μαΐου 1882.